

International Society for
Augmentative and Alternative Communication
in the Netherlands and Flanders

3 februari 2021

Nieuwsbrief rapport OC in de klas

Ons bestuurslid Sandra Koster heeft in 2019-2020 een verkennend onderzoek naar Ondersteunde Communicatie in de klas gedaan. Speciaal voor onze leden heeft zij hiervan een samenvatting gemaakt en een verkort rapport opgesteld. Wilt u het originele rapport ontvangen, kunt u een mail sturen naar info@sandrakoster.nl.

Samenvatting OC in de klas.

In Nederland zijn diverse scholen voor speciaal onderwijs waar men lesgeeft aan kinderen met een communicatieve beperking. Een gedeelte van deze kinderen kan niet of nauwelijks praten. Om deze kinderen te helpen in hun ontwikkeling en het maken van contact met anderen, wordt steeds meer gebruik gemaakt van ondersteunende communicatiehulpmiddelen, zoals spraakcomputers en tablets. Omdat we zien dat nog niet elk niet- of nauwelijks sprekend kind toegang heeft tot dergelijke hulpmiddelen én dat de hulpmiddelen nog onvoldoende worden ingezet, is er onderzoek gedaan naar de problemen die leerkrachten op cluster 3 scholen (ZMLK onderwijs) ervaren rondom de implementatie van Ondersteunde Communicatie in de klas. Hierbij is vooral gekeken naar de aspecten tijd, werkdruk door kerndoelen, kennis en materialen en op welke wijze deze implementatie verbeterd kan worden.

Dit praktijkgericht mixed method onderzoek bestond uit het afnemen van enquêtes en het houden van interviews met enkele leerkrachten van cluster 3 onderwijs. Ondanks het feit dat de steekproef klein was, komen de resultaten veel overeen met andere onderzoeken. De aspecten tijd, kennis en materialen hebben een direct verband met de implementatie van Ondersteunde Communicatie in de klas. Werkdruk, veroorzaakt door kerndoelen, blijkt minder effect te hebben op de implementatie.

Qua tijdsinvestering kost het voorbereiden van de lessen voor kinderen met een communicatiehulpmiddel iets meer tijd. Hoe meer kinderen met communicatiemiddelen in de klas zitten, hoe minder tijd de leerkrachten hebben om lessen voor te bereiden. Het ontbreken van tijd uit zich onder andere in het niet kunnen programmeren in het hulpmiddel of zich niet kunnen verdiepen in het standaard vocabulaire.

De werkdruk bij het behalen van de kerndoelen, waar in de hypothese van werd uitgegaan, blijkt vooral veroorzaakt te worden door een verschuiving in de algehele leerling populatie en niet specifiek door de niet-sprekende kinderen. Kerndoelen, opgesteld door de onderwijsinspectie, zijn wel lastiger te halen bij kinderen met een communicatiehulpmiddel. Het niet-sprekende kind kan namelijk moeilijker getest worden en kan minder participeren in het talige onderwijs.

International Society for
Augmentative and Alternative Communication
in the Netherlands and Flanders

De kennis over eenvoudige vormen van Ondersteunde Communicatie is beter dan de kennis over hightech hulpmiddelen in het algemeen en over de inzet hiervan. Het ontbreken van kennis uit zich in ook in het niet inzetten van communicatiehulpmiddelen voor zinsontwikkeling en het onvoldoende kunnen aansluiten bij de behoefte van de leerling zelf. Hoewel de leerkrachten aangeven wel veel ervaring te hebben en regelmatig interne scholing te volgen kan men zich afvragen of dit voldoende is.

Qua materialen betrekken de leerkrachten wel het individuele communicatiehulpmiddel van de leerling, losse pictogrammen en het digibord bij een themales. Een muurkaart wordt aanzienlijk minder ingezet in de klassen.

Er is een mismatch met de pictogrammen die de kinderen in hun communicatiehulpmiddel hebben. Deze wijken vaak af van de klassikale pictogrammen, waarbij de software van het digibord vaak leidend is.

Kennis kan zorgen voor betere implementatie, maar kan ook tot gevolg hebben dat men op de hoogte is van nieuwe materialen en Ondersteunde Communicatie in de klas meer een plek krijgt.

Naar aanleiding van dit onderzoek zijn aanbevelingen gedaan om de inzet van Ondersteunde Communicatie in de klas te verbeteren.

De kennis kan vergroot worden door het geven van workshops aan scholen. Daarnaast kan men een databank met informatie en voorbeeldfilmpjes maken en deze goed vindbaar maken voor leerkrachten. Bij de hulpmiddelen kan een document, zoals de Leidraad van ISAAC-NF, gegeven worden waarin aandacht is voor communicatieve functies, woordenschat en zinsbouw.

Voor het beoordelen van de kerndoelen kunnen de toetsen zelf aangepast worden of men kan zorgen dat de leerlijnen beter verwerkt en vindbaar zijn in de standaard vocabulaires. Aan leerkrachten kan men een handreiking bieden over het combineren van Ondersteunde Communicatie met de kerndoelen van speciaal onderwijs, eventueel gekoppeld aan een specifiek vocabulaire. Voor participatie aan het talige onderwijs kan men ervoor zorgen dat de leerling snel met het communicatiehulpmiddel kan antwoorden. Het communicatiehulpmiddel moet een voldoende groot vocabulaire hebben passend in de betreffende klas.

Voor het creëren van meer tijd kan een extra begeleider in de klas ingezet worden. Ook kunnen de ouders extra betrokken worden voor het programmeren van software of het aangeven van de routing in een hulpmiddel (waar bijvoorbeeld de begrippen voor een bepaalde les staan).

Qua materiaal kunnen door de leveranciers aanpassingen gedaan worden in de software, waaronder een zoekfunctie om begrippen sneller te vinden, extra licenties voor leerkrachten en versies voor het digibord zodat themakaarten met de juiste pictogrammen in de klas getoond en geprint worden. Om de zinsbouw te stimuleren kan door de leveranciers een klassikale muurkaart worden ontwikkeld.

International Society for
Augmentative and Alternative Communication
in the Netherlands and Flanders

Omdat bij dit onderzoek sprake was van een klein aantal leerkrachten zou men het onderzoek kunnen herhalen met een grotere steekproef. In het kader van de tendens dat Ondersteunde Communicatie een groter aandeel gaat krijgen binnen het speciaal onderwijs kan men onderzoeken of er meer eenduidigheid in scholen valt te bewerkstelligen. Daarnaast zou het interessant zijn om te onderzoeken wat het effect is van het gebruik van meer klassikale Ondersteunde Communicatie op de taalontwikkeling van alle kinderen, zowel de kinderen die gebruik maken van een ondersteunend hulpmiddel als de andere sprekende klasgenoten. Door het verhogen van het aantal momenten dat Ondersteunde Communicatie wordt ingezet én de kwaliteit van implementatie te verbeteren zullen de niet-sprekende kinderen in de toekomst een hogere kans op participatie aan het onderwijs hebben.

Bestuur van ISAAC-NF